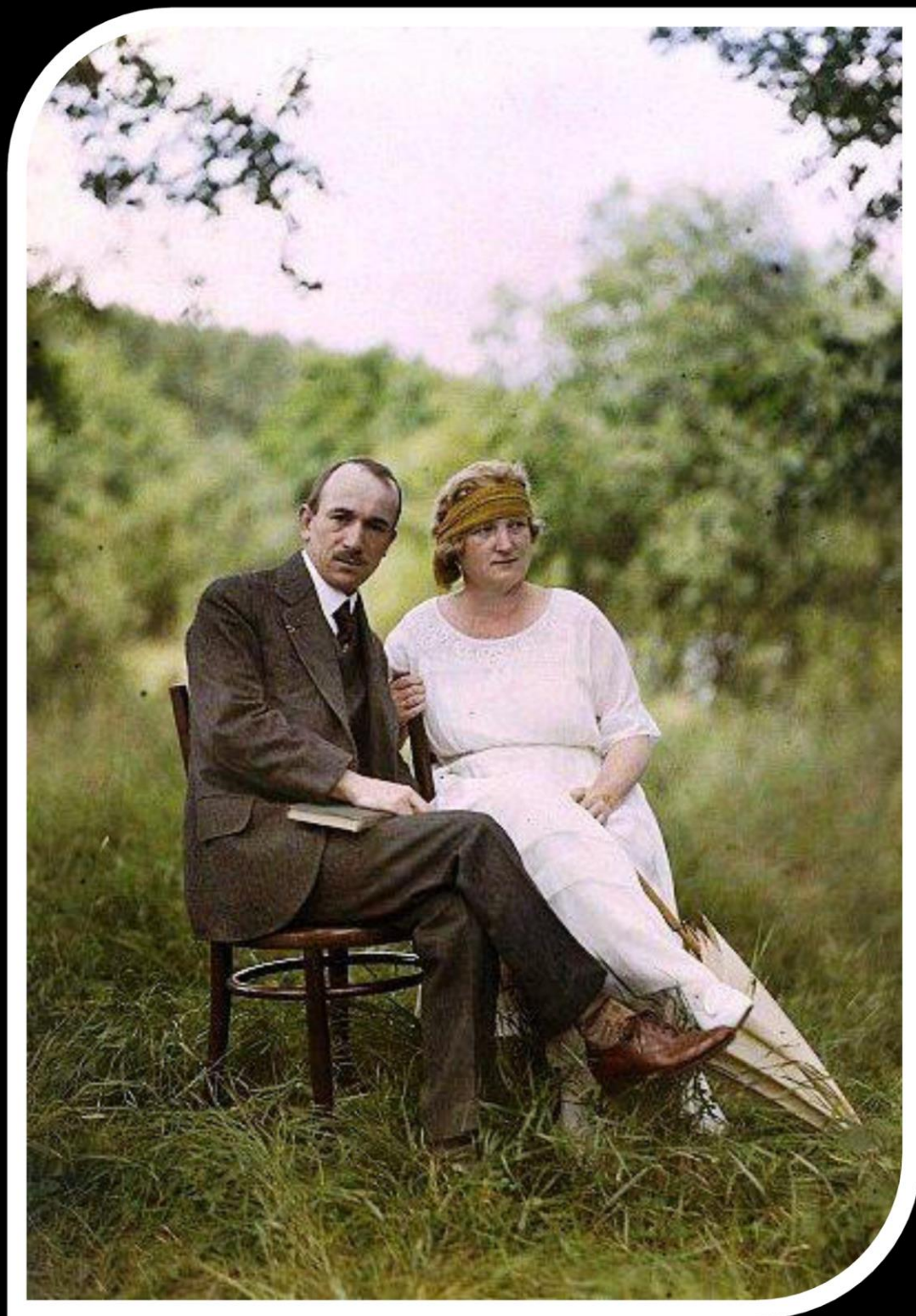

EDVARD BENEŠ BEZ ADORACE

IVAN KAZIMOUR

Ivan Kazimour

Edvard Beneš bez adorace

Copyright

Autor: Ivan Kazimour

Vydal: Martin Kolářek – E-knihy jedou

2015

ISBN:

978-80-7512-213-1 (ePub)

978-80-7512-214-8 (mobipocket)

978-80-7512-215-5 (pdf)

Místo úvodu

V souvislosti s našimi dějinami jste si možná občas kladli otázky – nedalo se něco udělat v únoru 1948, aby se Gottwald nedostal k moci? Nebylo by lepší, kdybychom se, v r. 1938 Německu vojensky bránili? U obou otázek figurovalo jméno Edvarda Beneš. Protože jsem si je kladl i já prostudoval jsem jeho životopisy, přečetl jeho paměti, hledal jsem i další prameny. Zjistil jsem, že těch otázek by mohlo být podstatně víc. Že byly v minulosti události, o kterých jsem neměl tušení stejně, jako většina našich občanů. Teprve po seznámení se s nimi a po jejich zařazení do kontextu se začal objevovat, alespoň pro mne, nový obraz té doby.

Co by se tehdy asi stalo, kdyby... Pokud tato slova pronesete nahlas, obvykle se najde někdo, kdo ihned namítne, že zabývat se tím *co by kdyby* je naprostý nesmysl, ztráta času a obvykle přidá i jinou nelichotivou poznámku. Ano, je pravda, že *co se stalo, již nejde odestát*, ale to neznamena, že „hra“ *co by kdyby* je nesmysl. Právě naopak. Je hodně profesí, a politika je jednou z nich, kde hrát tuto hru je povinností a jedním z nejdůležitějších předpokladů pro výkon oné činnosti či práce. Ovšem ne zpětně, ale před každým důležitým rozhodnutím si klást otázku: Co by se mohlo stát – co se stane při této variantě, a co při tamté? V tomto textu chci ukázat, že známý politik, ministr zahraničních věcí a druhý československý prezident pravděpodobně tuto hru nehrál, nebo v ní sám sebe trochu podváděl. Podmínkou této hry je totiž nelhat si sám sobě.

Následující řádky zmiňují události, které se v době života Edvarda Beneše staly a jsou prokládány tím, co E. Beneš udělal, jak zareagoval. Není totiž možné sledovat život Edvarda Beneše bez toho, abychom souběžně nesledovali obraz doby, ve které konkrétní situace prožíval a řešil.

V politice i v diplomacii nestačí, mít obrovské znalosti a být správně informován – to je, či měla by být samozřejmost, ale je minimálně výhodné být vybaven sociální inteligencí, empatií, schopností předvídat a schopností působit na lidi přátelsky, sympaticky a přesvědčivě. Již staří filosofové používali termínu *přirozený vůdce*, v anglicky psaných manažerských učebnicích se užívá poněkud jiného výrazu *opinion leader* tedy názorový vůdce. Edvard Beneš zdaleka vším nedisponoval a určitě nebyl přirozeným vůdcem, možná byl vůdcem názorovým, ale zdaleka ne pro všechny. Mnoho věcí udělal výtečně, mnoho věcí neudělal zcela správně, a některé z nich udělal zcela špatně. Které byly jeho největší chyby?

1. Spolu s Masarykem a Štefánikem vytvořili stát na myšlence tzv. Československu, tedy že na území nově vzniklé republiky žije pouze jeden *československý* národ. Byla to obrovská, nepochopitelná chyba, zvláště když se oba vystudovaní filosofové rádi chlubili svými sociologickými znalostmi. Beneš svůj názor nikdy nezměnil a chybu zřejmě nepochopil.
2. Beneš jako jeden z prvních evropských politiků pochopil nebezpečí, které Československu a celé Evropě hrozí od fašistického Německa. Přesto nedokázal včas dostatečně vojensky zabezpečit území republiky. Alespoň nepřipraveností země na válku později sám vysvětloval přijetí Mnichovské dohody a odvolání mobilizace, na což jsou dodnes rozdílné názory. Zřejmě věčnou a nezodpovězenou otázkou zůstane, zda se měla naše země v r. 1938 vojensky bránit. Nicméně dnes je jisté, že pouze o Československo se Hitler tak složitě přetahoval na diplomatickém poli a asi věděl proč. Do všech ostatních zemí vtrhl zcela bez okolků. Vyhlášení první – částečné – mobilizace bylo ukázkou naprostého selhání Benešovy politické prozíravosti. Těžko lze říci, proč zpravodajská služba dala prezidentovi mylné informace, ale odpovědnost nese Beneš, který tehdy ztratil hodně ze svého mezinárodního kreditu. Přijetím Mnichovského diktátu a odvoláním druhé mobilizace situaci ještě zhoršil.

3. Po Mnichovském diktátu, kdy naprosto zklamala především Francie, ale i Velká Británie se nekriticky obrátil k Sovětskému svazu. Markantní to bylo zvláště po roce 1943, kdy se Sovětským svazem uzavřel dlouhodobou smlouvu. Bezmezně důvěřoval Stalinovi a považoval za nezbytnou spolupráci s Komunistickou stranou. U vedoucích představitelů západních demokracií vzbudil oprávněný dojem, že se chce Československo připojit k sovětskému bloku.
4. Takzvaný únorový převrat. Tehdy již byl Beneš velmi nemocen, dávno měl abdikovat a zcela nepochopitelně přijal demisi 12 ministrů, což k vyvolání nových voleb nestačilo. Argumentace o tom, že po Praze pochodovaly ozbrojené milice, neobstojí, když si uvědomíme, že po puči 12. září 1938 nechal armádou doslova vyhnat ze země ozbrojené Henleinovy oddíly. Neoprávněné ozbrojování, krádeže a loupeže, které předvedly Lidové milice, byly a jsou trestnými činy ve většině civilizovaných zemí a měly být potrestány.
5. Benešovým velkým problémem bylo, že se v kritických situacích – především mnichovská a únorová krize ani nepokusil zkusit jiné řešení než ústup.

Ano, je pravda, že *co se stalo, již nejde odestát*, je také pravda, že určitá idealizace dějin je věc přirozená a svým způsobem i potřebná. Ale ani jedno neznamená, že bychom neměli věci a činy (alespoň občas) pojmenovat pravými jmény a sami sobě nelhat.

Zkuste se začíst a vytvořte si svůj vlastní názor.

Začátek

Eduard Beneš se narodil 28. května 1884 v Kožlanech na Rakovnicku jako nejmladší syn a 10. dítě Matěje Beneše. Ten se narodil 20. února 1843 v Třímanech, a zemřel 15. října 1910 v Brandýse nad Labem. Měl malé hospodářství, povoznictví jednu ze čtyř místních cihelen a obchod se smíšeným zbožím. Postupně hospodářství zvětšoval o další pole. Zdálo by se, že byl dobře finančně zajištěn, ale rodina žila velmi skromně a k tomu byl vychován i Eduard. Jeho matka Anna Petronila Benešová, rozená Benešová se narodila 31. května 1840 v Kožlanech, kde také 19. ledna 1909 zemřela. Otec s matkou byli bratranec a sestřenice (!).

Rod Benešů pocházel z rodu svobodných sedláků ze Šlovické tvrze z nedalekých Šlovic. Rod se rozděloval na majitele tří gruntů, které neustále stojí vedle sebe. Prvnímu gruntu se říká „U Benešů“, druhému místní přezdívají „U Vítů“ a třetí „U Zíků“. První rodina Benešů ze Šlovic se později přestěhovala do blízkých Tříman. Z této rodiny pochází Matěj Beneš, který byl synem Josefa Beneše z Tříman a matky Anny Staňkové z Týřovic, a jehož synem byl Eduard Beneš. Z gruntu nazývaného se „U Vítů“ ze Šlovic koupil Jan Beneš a jeho manželka Františka v Kožlanech grunt s číslem popisným 101 pro svého syna Jana Beneše, který si vzal za manželku Kateřinu Kopovou z nedalekých Kralovic. Z jejich manželství vzešli čtyři děti Vojtěch, Jan, Tonička a Anna, což je budoucí maminka Eduarda Beneše. Na gruntu zbyla nejmladší dcera Anna jako jediná dědička chalupy a 16ti strychů polí (4,6 ha) a byla proto žádanou nevěstou. Anna nebo také Nana, jak ji říkali doma, byla poslána za mlada do služby k pánům do Německa a Kadaně, kde se naučila dobře německy. Při zasnubách dala přednost před ženichem ze Sudet svému bratranci Matěji Benešovi z Tříman, kterého znala od dětství, když jezdili na poutě k dědečkovi.

Základní školu absolvoval v Kožlanech. Chodit tam začal 18. září 1890 a ukončil ji v červnu r. 1896. Byl prý uzavřený, hloubavý a dosti nespolečenský chlapec, s nikým se blíže nekamarádil.

Otec si přál, aby se Eduard, vzhledem ke své drobné postavě, vyučil ševcem. Na naléhání starších synů ale otec ustoupil a souhlasil, aby se přihlásil na průmyslovou školu, kam ale nebyl přijat pro velký počet uchazečů. Eduard byl v r. 1896 přijat na 6. gymnasium na Královských Vinohradech v Londýnské ulici 34 (tehdy Hálkova) v Praze (dnes Základní škola). Maturoval v roce 1904 s průměrným prospěchem. Chování měl uspokojivé (2. stupeň ze čtyř), výborný nebyl ze žádného předmětu, chvalitebný byl z náboženství, zeměpisu a dějepisu, z fyziky, tělocviku a těsnopisu. Znamku dobrý obdržel ze zbývajících předmětů, tedy z latiny, češtiny, matematiky, přírodopisu, filozofické propedeutiky, němčiny a francouzštiny. Budoucího ministra zahraničí by v něm tehdy asi nikdo nehledal. Hrál fotbal za juniorské mužstvo Slavie Praha.

Po studii na gymnáziu se Eduard Beneš zapsal na filozofickou fakultu v Praze, kde studoval románské a germánské jazyky a filosofii. Jeho profesory byli František Čada (1855-1918), František Drtina (1861-1925), František Krejčí (1858-1934) a T. G. Masaryk (1850-1937). V letech 1904-05 přeložil z francouzštiny román Emila Zoly *Zabiják*. V té době se definitivně odvrátil od katolické církve a začal se blíže stýkat s Masarykem. Na jeho doporučení a poté, co získal stipendium z redakce *Alliance française* se rozhodl pokračovat v bezplatném studiu na pařížské Sorboně, kde si na filozofické fakultě zapsal studium italského a ruského jazyka a literatury. Záhy ale změnil názor a přešel studovat politické vědy a sociologii na *Svobodné škole politických a sociálních nauk (Ecole libre des sciences politiques, dnešní Institut d'études politiques de Paris)*. Za pobytu ve Francii byl i dopisovatelem sociálně demokratických listů *Právo lidu* a *Rovnost*, kam v r. 1906 zaslal celkem 61 článků. Psal i pro další periodika. Ve Francii setrval do roku 1907, kdy přesídlil do Berlína. Výjimkou byl jeho čtyřměsíční pobyt v Londýně, kdy v červnu 1906 opustil Francii a ubytoval se ve 154 Stamford Street, Waterloo Road, aby se zdokonalil v anglickém jazyce. V r. 1906 vážně onemocněl žaludeční chorobou a několik týdnů se léčil v lázních v Le Treportu na Alabastrovém pobřeží v Horní Normandii.

V té době si změnil křestní jméno z Eduarda na Edvard. To již trochu napovídá o jeho povaze, o zvýšené míře sebestřednosti, která bývá často vysvětlována Benešovou malou výškou (165 cm) a s tím spojenou touhou zaujmout a vyniknout. Mužské křestní jméno Edvard je odvozeninou anglického jména Edward, ovšem s nepochopitelným (možná vlasteneckým) nahrazením „w“ obyčejným „v“. Význam jména můžeme hledat u staroanglického tvaru jména „Éadweart“, který se skládá ze slov „éad“ („štěstí, blaho“,

také „moc“ či „bohatství“) a „weart“ („strážce“). Když už hovoříme o jménech – Beneš pochází ze jména Benedikt, což znamená blahořečený. Zasloužil by si Beneš být blahořečený?

Jeho povaha byla velmi rozpolcená, neboť na jedné straně tu byla jeho obrovská touha vyniknout, spojená s jeho nesmírnou pílí, pracovitostí a schopností se vzdělávat. Na druhé straně to byla jeho nevysvětlitelná bojácnost, která se navenek projevovala např. tím, že se bál létat v letadle, cestovat lodí, při jízdě autem se bál sedět na předních sedadlech, ale nesporně se později projevila i v jeho mnohých politických rozhodnutích. K nepochopitelným, zvláště v jeho postavení, patřily jeho dvě známé „úchytky“, které se projevily při jeho pobytu v Anglii: jezdil londýnským metrem na „černo“ a kradl kávové lžičky přímo v jídelních prostorách královských jídelen. Dokonce prý musel zakročit britský ministr zahraničí Anthony Eden. Údajně řekl, že *„pokud má pan prezident a exilová vláda ČSR nedostatek kávových lžiček, je ochotna vláda jeho veličenstva dodat toto zboží přirozenou cestou. Způsob jakým čelí pan prezident ČSR tomuto nedostatku, je v diplomatických kruzích Spojeného království značně neobvyklý...“* (srovnej Václav Klaus, Chile 4. 4. 2011).

V Paříži se Beneš seznámil s Annou Vlčkovou, která také studovala na Sorboně. Narodila se 16. července 1885 v Domaslovicích (tehdy Deutzendorf) u Oseka, nedaleko Duchcova. Pocházela z chudé rodiny. Její otec Václav Vlček se vyučil krejčím. Byl však i velmi dobrým muzikantem a proto 11 let hrál u vojenské hudby. Nakonec získal místo pod penzí jako traťový strážný u státní dráhy. Její matka Josefa roz. Ostatková se živila jako švadlena. Václav Vlček byl v polovině osmdesátých let přeložen do Deutzendorfu na dokončovanou železnici Most-Moldava. Tam se Anna narodila. V r. 1888 se přestěhovali do Dobronic u Tábora a v r. 1890 do Tábora. Tam začala v r. 1891 navštěvovat dívčí obecnou školu na Parkáně. Od r. 1896 studovala na trojtřídní měšťanské škole na Parkáně. Druhý ročník měšťanky však již navštěvovala ve Slaném, kam se její rodina přestěhovala poté, co otec utrpěl úraz a byl penzionován. Čtrnáctiletou Annu si v r. 1899 adoptovala její nevlastní teta Eva Šulcová. Ta zdělila větší jmění, po Vilemíně Štorchové, u které pracovala jako hospodyně. Část tohoto jmění poskytla na vzdělání Anny, která se za ní přestěhovala do Prahy. Navštěvovala tam Průmyslovou (později rodinnou) školu a potom absolvovala ještě Obchodní školu. Bydlet měli na Vinohradech v ulici U Riegrových sadů 14 v domě, který patřil pražskému policejnímu řediteli a dvornímu radovi Václavu Oličovi. Zde se údajně spřátelila s dcerou majitele domu Annou Oličovou, zvanou Aťa. Dům pana Oliče se ale začal stavět až v r. 1907! Pravděpodobně se dívky znali již z dřívějšíka, když na přelomu století

bydlela Eva Šulcová s Annou Vlčkovou na Betlémském náměstí čp. 251 a Oličovi v nedaleké Bartolomějské ulici čp. 313. Každopádně vzniklo přátelství na celý život.

V únoru r. 1905 odjela Anna Oličová, spolu se svou sestřenicí, volyňskou Češkou, Lídou Šmolíkovou, studovat do Paříže na Sorbonu. Teta nechtěla devatenáctiletou Annu Vlčkovou do Paříže pustit, ale nakonec jejím prosbám podlehla a Anna v květnu do Paříže odjela také. Snoubencem Ludmily Šmolíkové byl novinář, také volyňský Čech Věnceslav Švihovský, který obě dívky seznámil se studentem Edvardem Benešem. Anna a Edvard se neformálně zasnoubili v r. 1906 v pařížské Lucemburské zahradě. Anna si na Benešovo přání změnila křestní jméno na Hana. Svatba se konala 6. listopadu 1909 v chrámu svaté Ludmily na pražských Vinohradech, bez účasti rodiny a přátel. Neexistují ani žádné fotografie ze sňatku. Ten údajně proběhl v častých ranních hodinách, aby Beneš stihl tramvají dojet do školy na první hodinu. Manželé si pronajali byt v ulici U Riegerových sadů 26/1521, na přelomu let 1911-12 se přestěhovali do třípokojového bytu v domě pana Oliče U Riegerových sadů 14.

Zde je nutné zmínit se o jedné věci. Občas veřejností a internetem proběhnou zprávy o intimním životě Anny Vlčkové – Hany Benešové. Doklady o všech tvrzeních jsou minimálně ze třetí ruky, ústní, s tím, že údajné písemné záznamy byly již dříve zničeny. Vzhledem k tomu, že není možnost tyto informace validovat, není k nim v této knize přihlíženo, i když by mohly některé věci vysvětlit.

Pařížská studia Beneš přerušil v létě 1907. Chtěl odjet do Ruska, ale carská vláda mu nevydala pobytové vízum, protože jim byl Beneš podezřelý svými styky s francouzskými revolucionáři a s ruskými anarchisty. Odjel proto v říjnu do Berlína, kde se zabýval studiem děl Immanuela Kanta, Johana Gottlieba Fichta, Georga Wilhelma Hegela, Karla Marxe a Friedricha Nietscheho. V té době přeložil do češtiny práci Charlese Borgeauda z právnické fakulty v Ženevě „*Vznik, rozšíření a povaha psaných ústav*“. V červnu se vrátil do Paříže a Dijonu. Vysokoškolské studium ukončil nejprve v r. 1908 doktorátem práv v Dijonu francouzsky psanou doktorskou prací *Problém rakouský a otázka česká - Studie o politických bojích slovanských národů v Rakousku*, která vyšla knižně, ale dochovalo se jen málo výtisků. Tento diplom však nebyl v Rakousko-Uhersku uznáván. O rok později proto složil rigorózní zkoušky v Praze na téma *Původ a vývoj moderního politického individualismu*.

I když by se to nezdálo, E. Beneš (nebo jeho manželka?) měl i jisté podnikatelské sklony. V r. 1910 zakoupili manželé za 14 000 Kč pozemek 299/1 ve Vršovicích, kde jim téhož roku stavitel Karel Lehovec postavil čtyřpatrový činžovní dům, který dokončil 10. listopadu 1910. Stavba stála 67 828,85 Kč. Dům stojí dodnes v Ruské ulici 26/566.

Tři roky vyučoval na pražské obchodní akademii. Souběžně se pokoušel studovat práva (nejprve na české, pak na německé právnické fakultě), studia však nedokončil (až v roce 1945 Beneš obdržel čestný doktorát práv). V roce 1912, se úspěšně habilitoval v oboru filosofie. Jako habilitační práci předložil sociologickou studii „*Stranictví*“, kde se zabývá pojmem davu, vzájemného poměru a soupeření politických stran, úkoly, které mají strany v životě davů, vnitřní a vnější organizací stran. Práce vyšla tiskem v r. 1912.

6. srpna 1913 byl Beneš jmenován soukromým docentem pro obor sociologie. Mezi lety 1912-15 vedl na Filozofické fakultě Univerzity Karlo-Ferdinandovy teoretické semináře, kde se rozebíraly otázky války, všelidských hodnot, právo na sebeurčení národů, demokracie i humanismu.

1914 - 1918

Propuknutí 1. světové války jej podnítilo k organizování vnitřního odboje "Maffie", což byl český výbor odboje proti Rakousko – uherské monarchii. Na podzim se setkal s Masarykem, který ho seznámil se svými plány na práci v zahraničí, na jejichž realizaci mu však chyběly peníze. Beneš mu nabídl 4 000 Kč z věna své manželky Hany, které získala po smrti své tety. Masaryk pak vzpomínal: „... *de facto* Beneš *financoval* začátky naší revoluce“. Obstarával zejména spojení mezi Prahou a Masarykem ve Švýcarsku.

Na jaře 1915 Beneš, s pomocí známého lékaře, u odvodu simuloval kulhání a nemusel narukovat. Téhož roku dostal informaci, že se o něj velmi zajímá rakouská policie.

Při letním pobytu ve vile pražského policejního ředitele Václava Oliče v Řevničově (do roku 1923 úředně nazývaný Řenčov) u Nového Strašecí se rozhodl emigrovat. Uvažoval o emigraci do Rumunska. Podařilo se mu ale získat pas bosenského Čecha Miroslava Šíchy. S tímto trochu pozměněným pasem se jako obchodní cestující s optickými přístroji vydal vlakem na cestu z Řenčova do Aše. Připomínala to pamětní deska na domě s textem: „*Z tohoto domu vydal se na cestu dne 31. srpna 1915 Dr. Edvard Beneš, aby za hranicemi, v požáru světové války, zápasil o svobodu národa československého*“. Manželku, se kterou byl oddán necelých šest let, opouštěl, jak předpokládal, na maximálně dva roky. Ve skutečnosti to bylo téměř tři a půl roku odloučení.

V Aši se spojil se svým bývalým spolužákem MUDr. Karlem Amerlingem a v noci přešel zelenou hranici. Z Hofu odjel vlakem do Fridrichshavenu, pak parníkem do Rohrschachu a druhý den navečer již povečeřel T. G. Masarykem v restauraci *Des Eaux-Vives* v Ženevě. Od té doby jsou jeho životní osudy úzce spjaty s osobnostmi T. G. Masaryka a M. R. Štefánika. Žil v Paříži, v malém pokojíku v rue Leopold Robert velmi prostým životem, jak byl zvyklý z domova. Odtud také organizoval a řídil jednotlivé složky zahraniční emigrace, podílel se na propagaci československého politického programu. Reorganizoval kurýrní službu, kterou se udržovalo ilegální spojení s „*Tajným výborem Maffie*“ v Čechách. Až v r. 1916 po naléhání M. R. Štefánika a poté, co mu byl zvýšen plat, se nechal přesvědčit a začal se lépe oblékat, lépe jíst a přestěhoval se na lepší adresu v rue Bonaparte 18. Od té doby známe Beneše šviháka. Jeho diář z té doby

obsahuje časté návštěvy dobrých restaurací a známých salónů, např. literárního salonu hraběnky Pauline Ménard-Dorian (1870-1941), nebo salónu krásné herečky a novinářky Colette de Jouvenel (1873-1954).

Od 12. října 1915 do 29. března a pak od 17. listopadu 1916 do 30. ledna 1917 byla Hana Benešová, v souvislosti s tzv. *Knoflíkovou aférou*, vězněna v Praze a ve Vídni. Pod nátlakem přiznala, že je její manžel ve Švýcarsku a že mu byly svěřeny na opatrování spisy prof. Masaryka, které byly ukryty v prázdném bytě ve Vršovicích. Vysvobodila jí až všeobecná amnestie císaře Karla z července 1917.

Mimo diplomatických jednání k získání politické prestiže zahraniční odbojové akci pořádal Beneš cyklus přednášek na pařížské Sorbonně o Slovanstvu, psal řadu článků do francouzských a českých zahraničních novin. Podílel se na ustanovení Československé národní rady (1916), kde zastával místo generálního tajemníka. Společně s M. R. Štefánikem jednal s představiteli dohodových mocností o zřízení samostatných čs. vojenských jednotek. Po získání souhlasu i podpory byly postupně vytvořeny legie ve Francii (prosinec 1917), Rusku (léto 1918) a Itálii (duben 1918). Výrazným úspěchem Benešovy diplomacie bylo uznání *Československé národní rady* jako představitele nového československého státu ze strany Francie (červen 1918), Anglie (srpen 1918) a Itálie (říjen 1918). To současně umožnilo přístup zástupců Čs. národní rady na jednání států Dohody. Československé národní rada byla jako vrcholný orgán zahraničního odboje ustavena na jaře 1916. Předsedou byl T. G. Masaryk, místopředsedy M. R. Štefánik a poslanec Říšského sněmu za Agrární stranu Josef Dürich (1847-1927) a generálním tajemníkem E. Beneš. Její sídlo bylo na Rue Bonaparte 18.

14. října oznámil Beneš francouzskému ministerstvu zahraničí a velvyslancům dohodových zemí, že 26. září 1918 byla vytvořena trojčlenná vláda v čele s Tomášem G. Masarykem, který byl zároveň ministrem financí, ministrem války byl Milan Rastislav Štefánik a ministrem zahraničí a vnitra byl Edvard Beneš.

28. října 1918 Beneš jako představitel zahraničního odboje jednal v Ženevě s domácími politiky o budoucnosti nového státu. Na Nový rok 1919 dorazila za Benešem, který dlouhodobě pobýval v Paříži, konečně jeho manželka Hana.

Z Benešovy iniciativy byla 14. února 1919 podepsána s Francií dohoda o vojenské spolupráci, která začínala slovy „...*(Ozbrojené) síly československé jsou na různých dějištích operací postaveny pod vrchní velení maršála Focha*“. Potom do Prahy dorazil velitel francouzské

vojenské mise generál Maurice César Joseph Pellé (1863–1924), který se stal náčelníkem generálního štábu československé armády. Tento stav vydržel až do roku 1926.

Tento Benešův postup významně zhoršil vzájemné vztahy mezi ním a Milanem Rastislavem Štefánikem. Beneš se kriticky vyjádřil o Štefánikově soukromém životě i o jeho vztahu s italskou markýzou Giulianou Benzoni (1895-1982). Vadilo mu i to, že se Štefánik odmítal i jako ministr naší vlády vzdát francouzského občanství. Spory bohužel vyřešila až tragická Štefánikova smrt v letadle Caproni na letišti v Ivanke u Bratislavy 4. května 1919.

V Čechách však bylo potřeba vytvořit vlastní, československý zákonodárny sbor. Bylo proto použito výsledků voleb do rakousko-uherského sněmu v r. 1911 přepočítaných podle tzv. Švehlova klíče.

Strana	Počet mandátů
Republikánská strana československého venkova	55
Československá sociálně demokratická strana dělnická	53
Československá národní demokracie	46
Slovenští poslanci	45
Československá strana socialistická	35
Československá strana lidová	24
Ostatní kooptovaní	11
Celkem	269

Je jasné, že způsob výběru politických stran vylučoval zastoupení národnostních menšin (Němci a Maďaři). I Slováci byli kooptováni dodatečně a vzhledem k nedostatku vlastních slovenských kandidátů byli zastupováni Čechy.

První zasedání bylo 14. listopadu 1918 v budově Rudolfiny. Byl na něm zvolen prezidentem republiky Tomáš Garrigue Masaryk, předsedou vlády Karel Kramář, ministrem zahraničí Edvard Beneš a ministrem vojenství Milan Rastislav Štefánik. Po obecních volbách v roce 1919, které přinesly výrazné zisky levici, Kramářovu vládu vystřídala první vláda Vlastimila Tusara, ve které si Beneš udržel pozici ministra zahraničí. Je nutné připomenout, že se nevolilo na velmi zaostalém Slovensku, Vitorazsku, Hlučínsku, Valticku a v části Těšínska.

Z Francie domů se však Beneš vrátil až v září 1919 po svých úspěšných jednáních na Pařížské mírové konferenci, která probíhala od 18. ledna 1919 do 21. ledna 1920 a na nichž mimo jiné předložilo své územní požadavky, které vznikly na základě historicko-právních, národnostních, strategických a komunikačních argumentů. Beneš s Kramářem tam zajistil nové hranice státu vůči Německu, Rakousku a Polsku.

Pro pozdější zahájení jednání o smlouvě s Maďarskem pověřil dalším zastupováním Československa Slovák JUDr. Štefana Osuského (1889-1973), mimořádného a zplnomocněného vyslance ČSR na Pařížské mírové konferenci, vypracováním celé smlouvy o hranicích s Maďarskem. Podepsána byla dne 4. června 1920 v empírovém paláci Velký Trianon v zahradách zámku Versailles poblíž Paříže (tzv. Trianonská smlouva).

Československo se tehdy rodilo jako státní útvar nikdy předtím neexistující, a to na základě Wilsonova požadavku práva národů na sebeurčení, jež však bylo v novém státě přiznáno pouze účelově definovanému, ale nikdy neexistujícímu národu československému.

Čtrnáct bodů amerického prezidenta Woodrowa Wilsona byl program zveřejněný na zasedání Kongresu USA 8. ledna 1918. Týkal se mezinárodního uspořádání světa po první světové válce z hlediska postoje Spojených států. Formuloval nové zásady vztahů mezi zeměmi a principy světového řádu, které měly nastoupit místo politiky tajných smluv a spojenectví v evropské politice.

- I.** Odstranění kabinetní diplomacie.
- II.** Svobodná mořeplavba.
- III.** Odstranění překážek mezinárodního obchodu.

- IV.** Omezení zbrojení.
- V.** Vyřešení koloniální otázky.
- VI.** Evakuace cizích vojsk z ruského území.
- VII.** Obnova suverenity Belgie.
- VIII.** Navrácení Alsaska-Lotrinska Francii.
- IX.** Italské hranice podle národnostního principu.
- X.** Vytvoření předpokladů pro autonomní vývoj národů Rakousko-Uherska.
- XI.** Ukončení okupace Rumunska, Srbska a Černé Hory a zajištění přístupu Srbska k moři.
- XII.** Nezávislost Turecka, autonomie pro neturecké národnosti Osmanské říše.
- XIII.** Zřízení nezávislého Polska s přístupem k moři. Založení Společnosti národů.

Tento koncept Beneš obhájil v mírových smlouvách z roku 1919 a 1920 a jako tvůrce československé zahraniční politiky se jej snažil zabezpečit mezinárodními úmluvami.

V pondělí 11. listopadu 1918 v 11 hodin byla podepsána mírová smlouva a tím skončila 1. světová válka. Stalo se tak v lesíku u francouzského města Compiègne, si 50 km severně od Paříže v jídelním voze společnosti nočních vlaků Wagon-Lits číslo 2419D. Za Francii smlouvu podepsal maršál Ferdinand Foch (1851-1929), za poražené Německo státní tajemník Matthias Erzberger (1875-1921).

1919-1925

V den pátého výročí sarajevského atentátu 28. června 1919 byla po velmi složitých jednáních podepsána Versailleská mírová smlouva. Za místo podpisu byl zvolen Zrcadlový sál zámku ve Versailles, kde Němci 18. ledna 1871 vyhlásili po porážce Francouzů své císařství. Zástupci států vítězné Dohody a jejích spojenců zde jednali již od 18. ledna 1919. Francii zastupoval premiér Georges Clemenceau (1841-1929), Itálii premiér Vittorio Orlando (1860-1952), USA prezident Woodrow Wilson (1856-1924) a Velkou Británií premiér David Lloyd George (1863-1945). Smlouva měla 15 částí, 440 článků a mnoho příloh. Požadovala, aby Německo přijalo plnou odpovědnost za vypuknutí první světové války a aby zaplatilo značné válečné reparace Státům Dohody. Německo muselo splácet 132 miliard marek. Dále Německo ztratilo část svého území a všechny své kolonie v Africe a Oceánii. Německá armáda byla omezena na 100 000 mužů. Smlouva dále definovala poválečné hranice Německa.

Již v letech 1921-1922 začal postupný tlak na revizi Versailleské smlouvy. Tento tlak začal požadavky na snížení či zrušení reparací krátce po stanovení jejich výše v květnu 1921. Vše se „vyřešilo“ na konferenci v Lausanne konané od 2. července 1932. Američané podporovali britskou snahu o obnovení Německa. Nakonec byl přijat tzv. *Dawesův plán*, kterým byly sníženy německé reparace spočítané původně na 132 miliard marek s tím, že Německo po roce 1935 jednorázově zaplatí pouze 3 miliardy říšských marek! Už na konferenci se však říšský kancléř Franz von Papen (1879-1969) nechal slyšet, že Německo ani tuto částku nezaplatí.

Podepsáním Versailleské smlouvy také došlo k faktickému vytvoření *Společnosti národů* - *League of Nations*, která se měla zabývat poválečnou demilitarizací a prevencí před dalšími válečnými konflikty na základě široké mezinárodní spolupráce.

Zakládajícími zeměmi *Společnosti národů* bylo 26 států včetně Československa, dále čtyři britská dominia a Britská Indie (v rámci *Commonwealthu*). Za sídlo Společnosti byla zvolena švýcarská Ženeva, mezinárodní smírčí soud byl ustanoven v nizozemském Haagu. Jedním z hlavních iniciátorů vzniku Společnosti byl americký prezident Woodrow Wilson. Zanikla v r. 1946 a jejím následníkem a pokračovatelem se stala *Organizace spojených národů*. Edvard Beneš

stál u zrodu Společnosti národů a jako její místopředseda (1920), člen Rady (1923-27) a bezpečnostního výboru a předseda (1935) prosazoval politiku kolektivní bezpečnosti, tedy spolupráci více států svázaných systémem smluv o vzájemné pomoci v případě napadení některého z nich agresorem. S poválečnou evropskou velmocí Francií uzavřel spojeneckou smlouvu (1924) a již předtím, v letech 1920-22, smlouvami s Jugoslávií a Rumunskem vytvářel obranný systém Malé dohody. Byl uznávaným účastníkem významných mezinárodních konferencí (například Janov 1922, Locarno 1925, Haag 1930, Lausanne 1932) a měl rozsáhlé mezinárodně politické znalosti a styky.

29. února 1920 byla přijata Ústava ČSR, která nahrazovala provizorní ústavu z r. 1918. Obsahem páté hlavy byla občanská práva, která mimo jiné stanovila rovnost všech bez ohledu na státní příslušnost, rasu nebo náboženství. Současně byl také přijat „*Jazykový zákon* č. 122/1920 Sb. z. a .n“, který stanovoval právo národnostních menšin na svůj rodný jazyk jako jazyk úřední, v případě, že v daném okrese žilo aspoň 20% procent národnostní menšiny používající tento jazyk. Značný význam mělo také stanovení státního občanství. Do té doby bylo státní občanství určováno podle domovské příslušnosti, po přijetí Ústavy bylo jako jediné a společné všem obyvatelům Československa přiznáno pouze občanství československé. V případech, kdy i toto určení státní příslušnosti bylo sporné, uzavřelo Československo smlouvy se svými sousedy, kde byla tato problematika upravena. Typickým příkladem byla smlouva s Německem, ve které se jako podmínka státní příslušnosti stanovil mateřský jazyk, případně původ a hlavně národnost a jazyk, kterým hovořil otec. Státní příslušnost se neměnila ani těm, jejichž německé občanství trvalo před i po nabytí platnosti versailleské smlouvy, případně bydleli v době jejího uzavření na území Německa.

Přijetí Československé ústavy, která nahrazovala prozatímní Ústavu z r. 1918, nevoleným parlamentem, necelé dva měsíce před plánovanými parlamentními volbami je dost nepochopitelné. V tomto parlamentu nebyly zastoupeny národnostní menšiny a dá se proto říci, že již v této době se „zadělávalo“ na obrovské problémy ve 30. letech. Při sčítání lidu v r. 1921 se k nesmyslné „československé“ národnosti hlásilo 67,7 % obyvatel a k národnosti německé 30,6 %, což pro představu bylo 3 061 369 Němců. To byla „menšina“ kterou prozíravý politik nemůže ignorovat! Zvláště, když se národnostní problémy projeví již druhý den po vyhlášení Československého státu, když v českém pohraničí začali protestovat jeho němečtí obyvatelé. 29. října 1918 vyhlásili v Liberci

němečtí poslanci Prozatímního národního shromáždění Německého Rakouska, zastupující oblast severních Čech, "jménem jimi zastoupeného národa" samostatnost provincie Deutschböhmen (Německé Čechy) a její příslušnost k Německému Rakousku. O den později se podobně vyslovili poslanci zastupující provincii Sudetenland (Sudety). Oblast Böhmerwaldgau (Šumavská župa) měla připadnout k Hornímu Rakousku, a tzv. Deutsch Südmähren (Německá jižní Morava) připadla k Dolnímu Rakousku. Demokraticky zvolené prozatímní vlády těchto 4 provincií prohlásily toto území za součást Německého Rakouska. Vláda zvolila velmi nešťastné řešení, při kterém padlo za oběť mnoho lidských životů! Vedlo to pouze k tomu, že Němci žijící na území Československa se stmelili a jednotně pak bojovali o připojení tzv. Sudetenlandu k Německu.

Názor německé menšiny vyjádřil i poslanec a předseda organizace *Deutsche Liga für Völkerbund* JUDr. Rudolf Lodgman von Auen (1877-1962): „*My zástupci německého národa v českém státě, konstatujeme, že podmínky a zásady, jimiž se řídily spojené mocnosti při sestavování mírové smlouvy, byly chybné, že tento stát vznikl na úkor historické pravdy a že rozhodující velmoci byly klamány o pravém stavu věci... Nikdy neustaneme domáhat se sebeurčení našeho národa... nynější stav prohlašujeme za nás nehodný a se zásadami moderního vývoje neslučitelný...“*

18. dubna 1920 se v Československu konaly již zmíněné volby do Poslanecké sněmovny a 25. dubna 1920 volby do Senátu.

Celkové výsledky voleb do Poslanecké sněmovny vypadaly takto:

Strana	Počet hlasů	%	Počet mandátů
Československá sociálně demokratická strana dělnická	1 590 520	25,7 %	74
Československá strana lidová s ní v koalici Slovenská ľudová strana	699 728	11,3 %	33
Německá sociálně demokratická strana dělnická v ČSR	689 589	11,1 %	31
Republikánská strana československého venkova	603 618	9,7 %	28
Československá strana socialistická	500 821	8,1 %	24
Československá národní demokracie	387 552	6,3 %	19
Německá nacionální strana Německá národně socialistická strana dělnická	328 735	5,3 %	15
Slovenská národní a rolnická strana	242 045	3,9 %	12
Německý svaz zemědělců	241 747	3,9 %	11
Německá křesťansko sociální strana lidová	212 913	3 %	10

Maďarsko-německá křesťansko-sociální strana	139 355	2,2 %	5
Československá živnostensko-obchodnická strana středostavová	122 813	2,0 %	6
Maďarsko-německá sociálně demokratická strana	108 546	1,8 %	4
Německá strana svobodomyšlná	105 449	1,7 %	5
Sdružené strany židovské	79 714	1,3 %	0
Socialistická strana československého lidu pracujícího	58 580	0,9 %	3
Strana maloročníků, domkářů a živnostníků Republiky Československé	42 670	0,7 %	0
Maďarská zemská strana maloročnícká a zemědělská	26 520	0,4 %	1
Německá svobodně sociální strana	7 630	0,1 %	0
Neodvislá strana lidu malého	5 252	0,1 %	0
Maďarská národní strana	4 214	0,1 %	0
Slovanská socialistická strana	2 024	0,0 %	0
celkem	6 874 458	100 %	281

Celkové výsledky voleb do Senátu vypadaly takto:

Strana	Počet hlasů	%	Počet mandátů
Československá sociálně demokratická strana dělnická	1 466 958	28,07	41
Československá strana lidová	622 406	11,91	18
Německá sociálně demokratická strana dělnická v ČSR	593 344	11,35	16
Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu	530 388	10,15	14
Československá strana socialistická	395 844	7,57	10
Československá národní demokracie	354 561	6,25	10
Autonomistický blok	181 289	3,47	6
Československá živnostensko-obchodnická strana	107 674	2,06	3
Ostatní	833 387	15,94	28
celkem	5 226 811	100	150

Benešovou doménou byla sice zahraniční politika, angažoval se však i na vnitropolitickém poli. Ministrem zahraničí byl od vzniku státu a v letech 1919-26 a 1929-35 poslancem Národního shromáždění. Rok byl také premiérem v pořadí páté vlády ČSR, od 26. září 1921 do 7. října 1922. Když 15. září 1920 odstoupil v důsledku rozkolu v sociálně demokratické straně z funkce premiéra Vlastimil Tusar, vládla úřednická vláda premiéra Jana Černého. Zdálo se, že jednání povedou k dohodě o nové

politické vládě, v jejímž čele měl stát předseda nejsilnější, agrární strany Antonín Švehla. Po jeho onemocnění byl ale novým ministerským předsedou nakonec jmenován Edvard Beneš. Pravděpodobným důvodem a pravým cílem Benešova jmenování bylo poukázat na jeho malé schopnosti řídit domácí politiku a tím zamezit jeho možnému nástupnictví na prezidentské místo. Beneš si současně ponechal vedení ministerstva zahraničí a neušel tak očekávané kritice, že zanedbává domácí záležitosti. Hájil se tím, že připravuje mezinárodní konferenci, na které se poprvé po válce zúčastní také Německo a Sovětské Rusko. Jednalo se o *Janovskou konferenci*. Faktem však je, že podruhé funkci předsedy vlády již nikdo nikdy nenabídl.

Beneš byl přesvědčen, že by se v Janově neměly projednávat otázky hranic ani menšin. Věřil si, že konferenci přesvědčí o své teorii, že pokud se Rusko znovu otevře Evropě, stane se více demokratickým. (*Srovnej projev V. Havla v Kongresu USA 21. 2. 1990: „.....nejvíc nám pomůžete, když pomůžete Sovětskému svazu na jeho sice nezvratné, ale přesto nesmírně komplikované cestě k demokracii“*). Konference v Janově byla zahájena 10. dubna 1922 za účasti 29 zemí. Více, než 2000 delegátů zasedalo v paláci San Giorgio na Via dela Mercanzia. První den proběhly zahajovací projevy a druhý den se jednání přeneslo do komisí a subkomisí. Jednání probíhala většinou v kuloárech za asistence velkého množství poslů. 24. dubna se jednání s Rusy kromě Britů zúčastnili také Francouzi, Italové a Belgičané. Předmětem jednání byla snaha přimět Rusko, aby uznalo dluhy svých předcházejících vlád. Rusové naproti tomu požadovali náhradu ztrát, které způsobila intervence a blokáda. K žádné dohodě však nedošlo.

Německo, které se kuloárových rozhovorů zatím neúčastnilo, začalo mít obavy ze vzniku dohody, která by pro ně byla nepříznivá. Beneš to v dopise Masarykovi z 15. dubna 1922 hodnotil takto: „*Němci otevřeně říkají, že chtějí být korektní a opatrní, a to je, co dělají: zřejmě nepodporují bolševiky, ačkoliv jsou s nimi ve styku*“. Pravda však byla poněkud jiná. 15. dubna se sešel státní tajemník baron Adolf Otto „Ago“ von Maltzan (1877-1927) s náměstkem ruského lidového komisaře pro zahraničí Georgije Vasilieviče Čičerina (1872-1936) Adolfem Abramovičem Joffem (1882-1927). Dohodli se, že obě strany jsou ochotny podepsat spolu vzájemnou smlouvu bez ohledu na výsledek konference. V noci na 16. dubna oznámili Rusové Němcům, že jsou ochotni navázat na berlínské rozhovory. 16. dubna v 11. hodin přijela německá delegace do hotelu Palazzo Imperiale v lázeňském středisku Rapallo, kde měla sídlo ruská delegace. Beneš o tom zaslal diplomatickým misím v 14:25 hodin telegram, ve kterém sděloval,